Zmiany w ukraińskim kodeksie karnym związane z toczącą się wojną z Federacją Rosyjską (iThenticate Similarity Report)

WORD COUNT 6547
TIME SUBMITTED 01-OCT-2023 09:38PM
PAPER ID 103153292

Faculty of Law and Administration

STUDIA IURIDICA LUBLINENSIA

Zmiany w ukraińskim kodeksie karnym związane z toczącą się wojną z Federacją Rosyjską

W związku z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę zaistniała konieczność nie tylko podjęcia działań obronnych, ale również dostosowania przepisów prawa (w tym karnego) do istniejący realiów. Artykuł przedstawia zmiany wprowadzone zarówno w części ogólnej k.k. Ukrainy (głównie kwestie tzw. immunitetu bojowego), jak i w części szczególnej, gdzie określono nowe typy przestępstw (np. kolaboracja – art. 111[1]), zmodyfikowano ustawowe znamiona kilku z tych już istniejących (np. art. 361) i podniesiono sankcje za niektóre przestępstwa, jeśli zostały one popełnione w stanie wojennym (np. art. 111 ust.2).

Słowa kluczowe: immunitet bojowy, stan wojenny, obrona Ojczyzny, kolaboracja, propaganda wojenna

Wprowadzenie

1. 24 lutego 2022 r. rozpoczęła się inwazja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, eufemistycznie nazywana przez Rosję „specjalną operacją wojskową" (*специальная военная операция*), stanowiąca *de facto* eskalację konfliktu trwającego od 2014 roku[1]. Choć od tego czasu trwa wojna, nawet na Ukrainie nie mówi się o stanie wojny, ale o stanie wojennym. Wynika to z faktu, że Ukraina znalazła się w sytuacji, w której Federacja Rosyjska jako pierwsza otwarcie pod rosyjską banderą zaatakowała ukraińskie statki. W związku z tym Ukraina miała prawo się bronić. Tak więc w sytuacji, w której Federacja Rosyjska jako pierwsza użyła siły militarnej przeciwko Ukrainie bez wypowiedzenia wojny, wprowadzenie stanu wojennego bez wypowiedzenia wojny ze strony Ukrainy uznano za właściwe rozwiązanie. Taka sytuacja (wprowadzenie stanu wojennego bez wypowiedzenia wojny przez Ukrainę) nie stanowi naruszenia prawa, ani też nie wyklucza podjęcia międzynarodowych konsekwencji prawnych. Akt agresji jest uznawany za takowy niezależnie od wypowiedzenia wojny, a władze publiczne

[1] O godzinie 4:55 czasu wschodnioeuropejskiego (5:55 czasu moskiewskiego, 3:55 czasu polskiego) Władimir Putin ogłosił, że podjął decyzję o rozpoczęciu „specjalnej operacji wojskowej" we wschodniej Ukrainie. W przemówieniu W.Putin powiedział, że nie ma planów okupacji terytorium Ukrainy, że narody Ukrainy mają prawo do niezależności, stwierdzając że Rosja zamierza „zdemilitaryzować i zdenazyfikować" Ukrainę oraz wezwał ukraińskich żołnierzy do złożenia broni i udania się do domów. Powiedział również, że „cała odpowiedzialność możliwy rozlew krwi będzie spoczywać wyłącznie na sumieniu reżimu rządzącego na terytorium Ukrainy". https://pl.wikipedia.org/wiki/Inwazja_Rosji_na_Ukrain%C4%99 (dostęp 3.06.2023 r.).

i wojskowe organy zarządzające, nie czekając na wypowiedzenie wojny, podejmują środki w celu odparcia agresji (art. 4 ustawy Ukrainy 1932-XII z dnia 06.12.1991 r. "O obronie Ukrainy"[2])[3]. Wypowiedzenie wojny w takich okolicznościach jest nie tylko bezsensowne, ale także sprzeczne z istotą stanu samoobrony, w którym znajduje się Ukraina. Zaistniała sytuacja spowodowała konieczność nie tylko podjęcia działań obronnych, ale również dostosowania przepisów prawa (w tym karnego) do istniejący realiów. W niniejszym artykule zostaną przedstawione te właśnie zmiany (prawnokarne) (ze szczególnym uwzględnieniem tzw. immunitetu bojowego[4]). W pierwszej kolejności przedstawione zostaną zmiany wprowadzone do części ogólnej kodeksu karnego Ukrainy.

Zmiany w zakresie części ogólnej Kodeksu karnego Ukrainy

2 Ustawą nr 2124-IX z dnia 15 marca 2022 r. "O wprowadzeniu zmian w Kodeksie karnym Ukrainy i innych aktach ustawodawczych Ukrainy dotyczących określenia okoliczności wyłączających karalność czynu i zapewnienia immunitetu bojowego w stanie wojennym", która weszła w życie 21 marca 2022 r., lista okoliczności wyłączających karalność czynu została uzupełniona o taki przypadek jak wykonywanie obowiązku obrony ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy[5].

Zgodnie z art. 43[1] kodeksu karnego Ukrainy (dalej k.k. Ukrainy):

- Nie jest przestępstwem czyn (działanie lub zaniechanie) popełniony w stanie wojennym lub podczas konfliktu zbrojnego i mający na celu odparcie i powstrzymanie zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej lub agresji innego państwa, jeśli spowodował szkodę dla życia lub zdrowia osoby dopuszczającej się takiej agresji lub spowodował szkodę dla prawnie chronionych interesów, pod warunkiem braku stosowania tortur lub użycia środków walki

[2] Ustawa Ukrainy 1932-XII z 06.12.1991 <Pro oboronu Ukrayiny>, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text (dostęp 3.06.2023 r.).
[3] A.Guk, Voyennyy stan: sproba vidpovidi na spirni pytannya, https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012217 (dostęp 3.06.2023 r.).
[4] W artykule używamy określenia „immunitet bojowy" będącego dosłownym tłumaczeniem nowo wprowadzonej do ukraińskiego prawa karnego instytucji. Trzeba jednak zwrócić uwagę na fakt, że mamy tu do czynienia raczej z kontratypem w rozumieniu polskiego prawa karnego.
[5] Ustawa Ukrainy z dnia 15.03.2022 r. №2124-IX «Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vyznachennya obstavyn, shcho vyklyuchayut' kryminal'nu protypravnist' diyannya ta zabezpechuyut' boyovyy imunitet v umovakh diyi voyennoho stanu», https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text (dostęp. 3.06.2023 r.)

zabronionych przez prawo międzynarodowe, innych naruszeń praw i zwyczajów wojennych przewidzianych w traktatach międzynarodowych, na które zgodę wyraziła Rada Najwyższa Ukrainy.

- Każdy ma prawo do obrony Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy, niezależnie od możliwości uniknięcia konfrontacji, wyrządzenia szkody lub zwrócenia się o pomoc do innych osób lub organów władzy państwowej albo Sił Zbrojnych Ukrainy.

- Osoba taka nie podlega odpowiedzialności karnej za użycie broni (uzbrojenia), amunicji lub materiałów wybuchowych przeciwko osobom dokonującym zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie oraz za uszkodzenie lub zniszczenie mienia w związku z tym.

- Zachowanie (działanie lub zaniechanie) mające na celu odparcie i odstraszenie zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej lub agresji innego państwa, które było oczywiście niezgodne z niebezpieczeństwem agresji lub sytuacją odparcia i odstraszenia, nie było konieczne do osiągnięcia istotnego społecznie użytecznego celu w konkretnej sytuacji i stworzyło zagrożenie dla życia innych osób lub zagrożenie katastrofą ekologiczną lub wystąpieniem innych nadzwyczajnych wydarzeń, nie jest uważane za wykonanie obowiązku obrony Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy[6].

Przede wszystkim należy wspomnieć, że zgodnie z art. 17 i 65 Konstytucji Ukrainy ochrona suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy, zapewnienie jej bezpieczeństwa ekonomicznego i informacyjnego jest sprawą wszystkich obywateli Ukrainy; ochrona Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy jest obowiązkiem obywateli Ukrainy. Właściwą realizację przez obywateli ich obowiązków musi zapewnić państwo, co wynika z art. 23 Konstytucji Ukrainy, zgodnie z którym każdy człowiek ma obowiązki wobec społeczeństwa, które zapewnia swobodny i wszechstronny rozwój jego osobowości[7]. Analizując zawarte w art. 43[1] k.k. Ukrainy sformułowanie o "prawie do obrony Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy" można zgodzić się z wnioskiem O. M. Shramara, że nie jest ono w pełni zgodne z przepisami konstytucyjnymi. I tak, stosownie do art. 65 Konstytucji Ukrainy, obrona Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej

[6] Kodeks karny Ukrainy z 05.04.2001 r. ze zmianami https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (dostęp: 24.06.2023 r.)
[7] Konstytucja Ukrainy z 28.06.1996 r. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (dostęp: 24.06. 2023 r.)

Ukrainy oraz poszanowanie jej symboli państwowych są obowiązkiem obywateli Ukrainy. Obywatele pełnią służbę wojskową zgodnie z prawem. Dlatego w art. 43[1] k.k. Ukrainy obrona Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy jest traktowana zarówno jako indywidualne prawo, jak i obowiązek. Jednocześnie istnieje odpowiedzialność karna za uchylanie się od poboru w czasie mobilizacji do służby wojskowej w ramach powołania rezerwistów na okres specjalny (art. 336 k.k. Ukrainy).

W związku z tym w sposób naturalny pojawia się pytanie o obronę Ojczyzny: czy jest to prawo, czy obowiązek każdego obywatela Ukrainy[8]?

Biorąc pod uwagę powyższe przepisy k.k. Ukrainy, można stwierdzić, że obrona Ojczyzny w kontekście tej okoliczności, która wyklucza karną bezprawność czynu, jest uważana właśnie za prawo. Prawo to w rozumieniu art. 43[1] k.k. Ukrainy ma charakter absolutny: każda osoba ma prawo do obrony Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy (dalej - prawo do obrony Ojczyzny) niezależnie od możliwości uniknięcia konfrontacji, wyrządzenia szkody lub zwrócenia się o pomoc do innych osób lub organów władzy publicznej, Sił Zbrojnych Ukrainy (ust. 2 art. 43[1] k.k. Ukrainy).

Obrona Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy jako okoliczność wyłączająca karalność - bezprawność czynu jest nieodłącznie związana z następującymi znamionami:

1) popełnienie czynu w stanie wojennym lub podczas konfliktu zbrojnego. Stan wojenny został ogłoszony na Ukrainie od 24 lutego 2022 r., zgodnie z dekretem Prezydenta Ukrainy z 24 lutego 2022 roku nr 64/2022 (stan wojenny jest przedłużany dalej). Jeśli chodzi o definicję stanu wojennego, to określa ją art. 1 ustawy Ukrainy "O reżimie prawnym stanu wojennego" nr 389-VIII z 12 maja 2015 r.[9] Zgodnie z postanowieniami tego artykułu, stan wojenny jest specjalnym reżimem prawnym, który wprowadza się na Ukrainie lub na określonych jej obszarach w przypadku zbrojnej agresji lub groźby ataku, zagrożenia dla niepodległości państwowej Ukrainy, jej integralności terytorialnej i przewiduje przyznanie odpowiednim organom państwowym, dowódcom wojskowym, administracji wojskowej i organom

[8] O.M.Shramar, Vykonannya obov″yazku shchodo zakhystu Vitchyzny, nezalezhnosti ta terytorial′noyi tsilisnosti Ukrayiny yak obstavyna, shcho vyklyuchaye kryminal′nu protypravnist′ diyannya, Visnyk Asotsiatsiyi Kryminal′noho Prava Ukrayiny http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/257792 (dostęp: 24.06.2023 r.)

[9] Ustawa Ukrainy z 12.05.2015 «Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu» № 389-VIII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (dostęp: 3.05.2023 r.)

samorządu terytorialnego uprawnień niezbędnych do zapobieżenia zagrożeniu, odparcia zbrojnej agresji i zapewnienia bezpieczeństwa narodowego, wyeliminowania zagrożenia dla niepodległości państwowej Ukrainy, jej integralności terytorialnej, a także czasowych ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności osób fizycznych i obywateli oraz osób prawnych, ze wskazaniem czasu trwania tych ograniczeń. Jeśli chodzi o pojęcie konfliktu zbrojnego, to jak trafnie zauważył M. Khavronyuk, ma ono znaczenie prawne dla kwalifikacji, jeśli konflikt taki ma miejsce poza stanem wojennym - w przypadku faktycznego wybuchu działań wojennych, ale przed ogłoszeniem stanu wojennego, lub w ogóle w czasie pokoju. Jednocześnie należy zauważyć, że ustawodawca ukraiński nie zdefiniował tego pojęcia, natomiast jego podstawowe kryteria i treść są określone na podstawie norm prawa międzynarodowego[10];

2) zachowanie mające na celu odparcie i odstraszenie zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej lub agresji innego państwa. Na podstawie tego znamienia nie jest objęte przepisami art. 43¹ k.k. Ukrainy np. zabójstwo jeńca wojennego lub inne przestępstwo popełnione bez związku z odparciem lub odstraszeniem agresji zbrojnej Federacji Rosyjskiej lub agresji innego państwa;

3) jego skutkiem jest wyrządzenie szkody: a) na życiu lub zdrowiu osoby dokonującej agresji lub b) w innych prawnie chronionych interesach, w przypadku braku oznak tortur lub użycia środków walki zabronionych przez prawo międzynarodowe, innych naruszeń praw i zwyczajów wojennych określonych przez traktaty międzynarodowe uzgodnione jako wiążące przez Radę Najwyższą Ukrainy;

4) wyrządzenie szkody przez użycie broni (uzbrojenia), amunicji lub materiałów wybuchowych: a) osobom dokonującym zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie lub b) mieniu[11].

Jednocześnie należy zauważyć, że w części 2 art. 43¹ k.k. Ukrainy ustawodawca zaznacza, że prawo to przysługuje osobie niezależnie od możliwości uniknięcia konfrontacji, wyrządzenia szkody lub zwrócenia się o pomoc do innych osób lub organów władzy publicznej lub Sił Zbrojnych Ukrainy.

[10] M.Khavronyuk, Obov″yazok zakhyshchaty Vitchyznu i novi statti Kryminal′noho kodeksu, «Reanimatsiynyy paket reform», https://rpr.org.ua/news/obov-iazok-zakhyshchaty-vitchyznu-i-novi-statti-kryminalnoho-kodeksu/ (dostęp: 3.06.2023 r.)
[11] O.O.Dudorov w: A.A. Voznyuk, O.O. Dudorov, R.O. Movchan, S.S. Chernyavs′kyy ta in., Novely kryminal′noho zakonodavstva Ukrayiny, pryynyati v umovakh voyennoho stanu:nauk.- prakt.koment, Kyyiv: Norma prava, 2022, s.69

W części 3 art. 43[1] k.k. Ukrainy ustawodawca przyznaje osobie broniącej Ojczyzny prawo do użycia broni (uzbrojenia), środków wojskowych lub materiałów wybuchowych przeciwko osobom dopuszczającym się zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie oraz do uszkodzenia lub zniszczenia jakiegokolwiek mienia w tym zakresie. Odpowiedzialność za takie działanie nie powstaje nawet w przypadku umyślnego zniszczenia mienia.

Należy jednak podkreślić, że prawo to nie jest nieograniczone. Ustęp 1 i ust. 4 art. 43[1] k.k. Ukrainy określają granice, w jakich osoba powinna działać, korzystając z tego prawa. Zachowanie (działanie lub zaniechanie) mające na celu odparcie i powstrzymanie zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej lub agresji innego państwa nie jest uznawane za wykonywanie tego prawa, jeśli zachodzą następujące warunki:

- zachowanie jest umyślne (co wynika z jego kierunkowości),

- było ono oczywiście niewspółmierne do niebezpieczeństwa agresji lub sytuacji odparcia i odstraszenia,

- nie było konieczne dla osiągnięcia istotnego celu społecznie użytecznego w konkretnej sytuacji i stwarzało zagrożenie dla życia innych osób lub zagrożenie katastrofą ekologiczną lub wystąpieniem innych nadzwyczajnych zdarzeń o większej skali.

Należy podkreślić, że wszystkie powyższe warunki muszą wystąpić łącznie, aby można było stwierdzić przekroczenie granic korzystania z tego prawa.

Jak słusznie wskazuje M.I. Khavronyuk, przykładem takiego przekroczenia może być celowe uderzenie artyleryjskie lub moździerzowe w budynki mieszkalne, przy których stoją czołgi agresora, powodujące śmierć cywilów, czy też wysadzenie mostu na długo przed zbliżeniem się do niego wojsk agresora, co uniemożliwiło ewakuację ludzi, albo przeciwko zaporze wodnej, czy też przeciwko cysternie zawierającej niebezpieczną substancję itp.[12]

Jednocześnie należy zauważyć, że k.k. Ukrainy wyraźnie stwierdza, że przekroczeniem prawa do obrony ojczyzny jest: a) stosowanie tortur; b) użycie środków walki zabronionych przez

[12] M. Khavronyuk, Obov″yazok zakhyshchaty Vitchyznu i novi statti Kryminal′noho kodeksu, «Reanimatsiynyy paket reform», (dostęp: 3.06.2023 r.)

prawo międzynarodowe oraz c) inne naruszenia praw i zwyczajów wojennych przewidziane w traktatach międzynarodowych uznanych za wiążące przez Radę Najwyższą Ukrainy[13].

Wspomniana ustawa (nr 2124-IX, z dnia 15 marca 2022 r.), oprócz uzupełnienia k.k. Ukrainy o art. 43[1], znowelizowała również Ustawę „O obronie Ukrainy" nr 1932-XII z 06.12.1991 r.[14] W art. 1 tej ustawy uzupełniono definicję immunitetu bojowego, z której to zmiany wynika uwolnienie dowódców wojskowych, funkcjonariuszy specjalnych Policji Narodowej Ukrainy, ochotników Sił Zbrojnych Ukrainy, funkcjonariuszy organów ścigania, którzy w ramach swoich uprawnień uczestniczą w obronie Ukrainy, osób określonych ustawą Ukrainy „O zapewnieniu udziału ludności cywilnej w obronie Ukrainy"[15], od odpowiedzialności, w tym karnej, za straty osobowe, sprzętu wojskowego lub innego mienia wojskowego, skutki użycia siły zbrojnej i innej podczas zbrojnej agresji na Ukrainę lub likwidacji (neutralizacji) konfliktu zbrojnego, wykonania innych zadań w obronie Ukrainy przy użyciu jakiegokolwiek rodzaju broni (uzbrojenia), których wystąpienia nie można było przewidzieć przy zachowaniu należytej staranności podczas planowania i realizacji takich zachowań (zadań) lub objęte uzasadnionym ryzykiem, z wyjątkiem przypadków naruszenia praw lub zwyczajów wojennych lub użycia siły zbrojnej określonych w traktatach międzynarodowych, uznanych za wiążące przez Radę Najwyższą Ukrainy.

Z definicji tej wynika, że treść "immunitetu bojowego" oznacza zwolnienie od odpowiedzialności, w tym odpowiedzialności karnej, dowódców wojskowych, funkcjonariuszy służb, ochotników Wojsk Obrony Terytorialnej Sił Zbrojnych Ukrainy, funkcjonariuszy organów ścigania, którzy uczestniczą, zgodnie ze swoimi uprawnieniami, w obronie Ukrainy oraz osób określonych w ustawie Ukrainy "O zapewnieniu udziału ludności cywilnej w obronie Ukrainy" № 2114-IX z dnia 03 marca 2022 roku (mamy tu na myśli wszystkich obywateli Ukrainy, cudzoziemców i bezpaństwowców legalnie przebywających na terytorium Ukrainy), jeśli:

[13] M. Khavronyuk, Obov″yazok zakhyshchaty Vitchyznu i novi statti Kryminal′noho kodeksu, «Reanimatsiynyy paket reform», (dostęp: 3.06.2023 r.)

[14] Ustawa Ukrainy «Pro oboronu Ukrayiny» № 1932-XII z 06.12.1991r., https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text (dostęp: 3.06.2023 r.)

[15] Ustawa Ukrainy № 2114-IX z 3.03. 2022 r. «Pro zabezpechennya uchasti tsyvil′nykh osib u zakhysti Ukrayiny», https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text (dostęp: 24 .06.2023 r.)

- zachowanie miało miejsce podczas odpierania zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie lub likwidacji (neutralizacji) konfliktu zbrojnego albo wypełniania innych zadań w obronie Ukrainy;

- użyto dowolnych rodzajów broni (uzbrojenia);

- nastąpiły takie konsekwencje jak utrata personelu, sprzętu lub innego mienia wojskowego, jako skutek użycia siły zbrojnej lub innej;

- miał miejsce taki stosunek psychiczny do zaistniałych konsekwencji, który uwzględnia rozsądną staranność, co ma miejsce w przypadku, gdy:

1) skutków nie można było przewidzieć przy planowaniu i wykonywaniu takich działań (zadań). Jak zasadnie zauważa O.M. Sharmar, użycie w tym sformułowaniu słów "nie można było przewidzieć" oznacza, że nie ma tu mowy o realizacji strony podmiotowej w postaci nieumyślności, zarówno w formie lekkomyślności, jak i niedbalstwa. Oznacza to niewypełnienie wszystkich ustawowych znamion przestępstwa i brak podstaw do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej,

2) skutki mogły być przewidziane, ale są objęte uzasadnionym ryzykiem, z wyjątkiem przypadków naruszenia praw i zwyczajów wojennych lub użycia siły zbrojnej określonych przez traktaty międzynarodowe uznane za wiążące przez Radę Najwyższą Ukrainy.[16]

W tym aspekcie należy podkreślić, że zgodnie z art. 42 k.k. Ukrainy: "Czyn (działanie lub zaniechanie), który spowodował szkodę dla prawnie chronionych interesów, nie jest przestępstwem, jeżeli został popełniony w warunkach uzasadnionego ryzyka dla osiągnięcia istotnego społecznie użytecznego celu (ust. 1). Ryzyko uznaje się za usprawiedliwione, jeżeli w danej sytuacji nie można było osiągnąć celu działaniem (zaniechaniem) nieobciążonym ryzykiem, a osoba, która dopuściła się ryzyka, zasadnie przypuszczała, że podjęte przez nią środki są wystarczające dla zapobieżenia szkodzie w prawnie chronionych interesach (ust.2). Ryzyka nie uznaje się za uzasadnione, jeżeli świadomie zagrażało ono życiu innych osób lub groziło katastrofą ekologiczną lub innymi nadzwyczajnymi zdarzeniami (ust.3)."

[16] O.M.Shramar, Vykonannya obov″yazku shchodo zakhystu Vitchyzny, nezalezhnosti ta terytorial′noyi tsilisnosti Ukrayiny yak obstavyna, shcho vyklyuchaye kryminal′nu protypravnist′ diyannya, Visnyk Asotsiatsiyi Kryminal′noho Prava Ukrayiny http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/257792 (dostęp: 24.06.2023 r.)

Biorąc pod uwagę powyższą interpretację pojęć "immunitet bojowy" i "uzasadnione ryzyko", nie można zgodzić się ze stanowiskiem M. I. Havronuka, że pojęcie "immunitetu bojowego" nie jest objęte rozwiązaniami przewidzianymi w cz.3 art. 42 k.k. Ukrainy[17].

Analizując przepisy art. 43[1] k.k. Ukrainy, należy również zauważyć, że zgodnie z ustawą nr 2114-IX z dnia 3 marca 2022 roku "O zapewnieniu udziału ludności cywilnej w ochronie Ukrainy", która weszła w życie 7 marca 2022 roku, Dział II "Przepisy końcowe i przejściowe" k.k. Ukrainy został uzupełniony o nowy punkt 22. Zgodnie z tym punktem: osoby cywilne nie ponoszą odpowiedzialności karnej za użycie broni palnej przeciwko osobom dokonującym zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie, jeśli taka broń jest używana zgodnie z powyższą ustawą. Biorąc pod uwagę przepisy art. 1 i 4 wspomnianej ustawy, określono warunki, w których czyn (użycie broni przez ludność cywilną) nie jest przestępstwem, które są następujące:

1) sprawcą jest tzw. podmiot specjalny ("cywile" - obywatele Ukrainy, a także cudzoziemcy i bezpaństwowcy legalnie przebywający na terytorium Ukrainy);

2) czyn polega na użyciu broni palnej wobec osób dopuszczających się zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie;

3) sytuacja - w czasie stanu wojennego, podczas udziału w odpieraniu i powstrzymywaniu zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej i/lub innych państw;

4) broń - posiadanie broni nagrodowej, broni sportowej (pistoletów, rewolwerów, strzelb, strzelb gładkolufowych), broni gwintowanej, gładkolufowej lub kombinowanej oraz amunicji do polowań. Zgodnie z art. 3 Protokołu ONZ w sprawie broni palnej[18] „broń palna oznacza każdą przenośną, wyposażoną w lufę broń, która miota, jest przeznaczona do miotania lub daje się łatwo przerobić tak, by miotać pocisk lub ładunek rażący w wyniku działania materiału wybuchowego, wyjąwszy antyczną broń palną lub jej replikę. Antyczną broń palną i jej repliki określa się zgodnie z przepisami prawa krajowego. W żadnym jednak wypadku bronią antyczną nie jest broń wyprodukowana po roku 1899 r."

[17] M. Khavronyuk, Obov″yazok zakhyshchaty Vitchyznu i novi statti Kryminal′noho kodeksu, «Reanimatsiynyy paket reform», (dostęp: 3.06.2023 r.)

[18] Protokół przeciwko nielegalnemu wytwarzaniu i obrotowi bronią palną, jej częściami i komponentami oraz amunicją, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 maja 2001 r. (W Polsce - Dz.U.2005.252.2120).

Zgodnie z „Instrukcją o trybie wytwarzania, zakupu, przechowywania, rejestracji, transportu i użytkowania broni palnej, pneumatycznej, broni zimnej i schładzanej, urządzeń krajowej produkcji do wystrzeliwania nabojów, wypełnionych gumą lub podobnymi w swoich właściwościach nieśmiercionośnymi metalowymi pociskami, oraz nabojów do nich, a także do broni, głównych części broni i materiałów wybuchowych", zatwierdzoną przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Ukrainy 21 sierpnia 1998 r. (№ 622) "broń palna" to broń przeznaczona do rażenia celów pociskami, które otrzymują w lufie ruch kierunkowy (dzięki sile ciśnienia gazów powstałych w wyniku spalania ładunku miotającego) i mają wystarczającą energię kinetyczną, aby trafić w cel na określoną odległość[19];

5) konsekwencje (szkody) nie są zdefiniowane, czyli mogą być różne.

Biorąc pod uwagę powyższe przepisy art. 43¹ k.k. Ukrainy oraz pkt 22 Działu II Przepisów Końcowych i Przejściowych k.k. Ukrainy, należy zauważyć, co następuje:

1) podmiot - w art. 43¹ jest ogólny ("każda osoba"), a w punkcie 22 jest szczególny - indywidualny ("cywile");

2) czyn - w art. 43¹ - to każde działanie mające na celu odparcie i powstrzymanie zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej lub agresji innego państwa, a w punkcie 22 użycie broni palnej przeciwko osobom dokonującym zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie;

3) sytuacja, w której powstało prawo w art. 43¹ - w stanie wojennym lub podczas konfliktu zbrojnego, a w punkcie 22 - w stanie wojennym podczas udziału w odpieraniu i powstrzymywaniu agresji zbrojnej Federacji Rosyjskiej i/lub innych państw;

4) używana broń - w art. 43¹- broń (uzbrojenie), amunicja, materiały wybuchowe, wszelkie inne środki prowadzenia wojny nie zabronione przez prawo międzynarodowe, a w pkt 22 - własna broń nagrodowa, broń sportowa (pistolety), rewolwery, karabiny, broń gładkolufowa, broń gwintowana, gładkolufowa lub kombinowana oraz amunicja do polowań;

[19] Instruktsiya pro poryadok vyhotovlennya, prydbannya, zberihannya, obliku, perevezennya ta vykorystannya vohnepal'noyi, pnevmatychnoyi, kholodnoyi i okholoshchenoyi zbroyi, prystroyiv vitchyznyanoho vyrobnytstva dlya vidstrilu patroniv, sporyadzhenykh humovymy chy analohichnymy za svoyimy vlastyvostyamy metal'nymy snaryadamy nesmertel'noyi diyi, ta patroniv do nykh, a takozh boyepryp[illegible]do zbroyi, osnovnykh chastyn zbroyi ta vybukhovykh materialiv, zatverdzhena nakazom MVS vid 21 serpnya 1998 r. №622. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text (dostęp: 24.06.2023 r.)

5) konsekwencje - w art. 43[1] - uszczerbek na życiu lub zdrowiu osoby dopuszczającej się agresji lub innych prawnie chronionych interesów, ale przy braku znamion tortur lub naruszeń praw i zwyczajów wojennych przewidzianych przez traktaty międzynarodowe, zatwierdzone przez Radę Najwyższą Ukrainy, a w pkt 22 - konsekwencje (uszczerbek) nie są określone, czyli mogą być różne. Domniemywa się jednak zakaz naruszeń praw i zwyczajów wojennych przewidzianych przez traktaty międzynarodowe, w tym zakaz stosowania tortur.

Mówiąc o korelacji między art. 43[1] k.k., a pkt 22 Działu II "Przepisy końcowe i przejściowe" k.k. Ukrainy, jak zasadnie stwierdza M. Khavronuk, trzeba wyjść od tego, że ustawa z 15 marca 2022 r. nr 2124-IX reguluje te same stosunki prawne, co ustawa z 3 marca 2022 r. "O zapewnieniu udziału ludności cywilnej w ochronie Ukrainy". Ponieważ jednak pierwsza z w/w ustaw została uchwalona i weszła w życie później i reguluje istotne kwestie w sposób bardziej szczegółowy, to skutecznie uchyliła przepisy drugiej ustawy, które nie obowiązują od 21 marca 2022 r.[20]

Analizując zmiany w k.k. Ukrainy dotyczące obrony Ojczyzny, należy zauważyć, że wspomniana ustawa z dnia 15 marca 2022 r. nr 2124-IX "O wprowadzeniu zmian w Kodeksie karnym Ukrainy i innych aktach ustawodawczych Ukrainy dotyczących określenia okoliczności wyłączających karalność czynu i zapewnienia immunitetu bojowego w stanie wojennym" zmieniła również ustawę „O Policji państwowej" z dnia 2 lipca 2015 r. nr 580-VIII[21] oraz ustawę "O regulaminie dyscyplinarnym Policji państwowej Ukrainy" z 15 września 2018 r., № 2337-VIII[22]. Ust. 9 art. 42 ustawy „O Policji państwowej" stanowi, że w celu optymalizacji działalności policyjnej, w tym w czasie stanu wojennego, policjant ma prawo stosować środki przymusu przewidziane w tym artykule wobec osób biorących udział w zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie, bez względu na wymogi i zakazy przewidziane w art. 43, części czwartej i piątej art. 45, a także części dziewiątej art. 46 niniejszej ustawy[23]. W świetle powyższego można zgodzić się ze stanowiskiem A. Sharmar, że wspomniany przepis nie jest zgodny z postanowieniami ust. 1 art. 43[1] k.k. Ukrainy, ponieważ ust. dziewiąty art. 42

[20] M.Khavronuk, Obov"yazok zakhyshchaty Vitchyznu i novi statti Kryminal'noho kodeksu, «Reanimatsiynyy paket reform»: https://rpr.org.ua/news/obov-iazok-zakhyshchaty-vitchyznu-i-novi-statti-kryminalnoho-kodeksu/ (dostęp: 24.06.2023 r.)
[21] Ustawa Ukrainy nr 580-VIII z dnia 2 lipca 2015 r. "O Policji państwowej" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (dostęp: 24.06.2023 r.)
[22] Ustawa Ukrainy № 2337-VIII z 15 września 2018 r., "O regulaminie dyscyplinarnym Policji państwowej Ukrainy" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text (dostęp: 24.06.2023 r.)
[23] Ibidem

ustawy "O policji państwowej" odnosi się tylko do warunków stanu wojennego, natomiast nie uwzględnia obecności konfliktu zbrojnego z państwem-agresorem w przypadku braku wprowadzenia reżimu prawnego stanu wojennego[24].

W związku z tym, biorąc pod uwagę przepisy ustawodawcze dotyczące okoliczności, które wyłączają karalność czynu jako wykonania obowiązku obrony Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy (art. 43[1] k.k. Ukrainy) należy podkreślić, że pomimo użycia przez ustawodawcę w przepisach tego artykułu pojęcia obowiązku w nazwie okoliczności - ochrona Ojczyzny jest traktowana jako prawo. Analiza wymienionych ustaw prowadzi do wniosku o niespójności przepisów k.k. Ukrainy z innymi aktami prawnymi, w szczególności w aspekcie uzasadnionego ryzyka jako znamienia immunitetu bojowego i okoliczności wyłączającej karalność czynu (art. 42 k.k. Ukrainy).

Jedynie na marginesie rozważań (choć zmiana nie ma bezpośredniego związku z tocząca się wojną), warto dodać, że 6 listopada 2022 r. weszła w życie ustawa № 2690-IX z 18 października 2022 r. „O zmianach w Kodeksie wykroczeń administracyjnych, Kodeksie karnym Ukrainy i Kodeksie postępowania karnego Ukrainy w zakresie wykonania orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka"[25], która po raz pierwszy ustanowiła możliwość zamiany kary dożywotniego pozbawienia wolności na karę terminowego pozbawienia wolności. Zgodnie z przepisami tej ustawy, kara dożywotniego pozbawienia wolności może zostać zamieniona na karę pozbawienia wolności od piętnastu do dwudziestu lat, jeżeli skazany odbył co najmniej piętnaście lat kary orzeczonej przez sąd.

Kolejna zmiana w części ogólnej k.k. Ukrainy została wprowadzona ustawą Ukrainy nr 2472-IX z dnia 28 lipca 2022 r. "O zmianach w Kodeksie karnym, Kodeksie postępowania karnego Ukrainy i innych aktach ustawodawczych Ukrainy w sprawie regulacji procedury wymiany osób jako jeńców wojennych"[26]. Zgodnie z przepisami tej ustawy k.k. został uzupełniony o

[24] O.M.Shramar, Vykonannya obov″yazku shchodo zakhystu Vitchyzny, nezalezhnosti ta terytorial′noyi tsilisnosti Ukrayiny yak obstavyna, shcho vyklyuchaye kryminal′nu protypravnist′ diyannya, Visnyk Asotsiatsiyi Kryminal′noho Prava Ukrayiny http://vakp.nlu.ed[illegible]a/article/view/257792 (dostęp: 24 czerwca 2023 r.)

[25] Ustawa Ukrainy № 2690-IX z 18.10.2022 r. «Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya, Kryminal′noho kodeksu Ukrayiny ta Kryminal′noho protsesual′noho kodeksu Ukrayiny shchodo vykonannya rishen′ Yevropeys′koho sudu z prav lyudyny» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2690-20#n28 (dostęp: 24.06.2023 r.).

[26] Ustawa Uktainy № 2472-IX z 28.07.2022 r.«Pro vnesennya zmin do Kryminal′noho, Kryminal′noho protsesual′noho kodeksiv Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vrehulyuvannya protsedury obminu osib yak viys′kovopolonenykh». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2472-20/sp:max50:nav7:font2#n11 (dostęp: 24.06.2023 r.).

nową podstawę zwolnienia skazanego z odbywania kary - zwolnienie z odbywania kary na podstawie decyzji uprawnionego organu o przekazaniu skazanego do wymiany jako jeńca wojennego. Zgodnie z art. 84¹ k.k. (ust. 1) Ukrainy, skazany zostaje zwolniony z odbywania kary, jeżeli uprawniony organ (takim uprawnionym organem jest Kwatera Główna ds. Koordynacji Postępowania z Jeńcami Wojennymi ustanowiona przez Radę Ministrów Ukrainy) podejmie decyzję o przekazaniu go do wymiany jako jeńca wojennego, a skazany wyrazi pisemną zgodę na taką wymianę. Jeżeli jednak do wymiany nie dojdzie, sąd na wniosek prokuratora podejmuje decyzję o skierowaniu skazanego zwolnionego z odbywania kary w związku z przekazaniem go do wymiany w charakterze jeńca wojennego do dalszego odbywania uprzednio orzeczonej kary (ust. 2 art. 84¹ k.k.).W przypadku, gdy osoba, która została zwolniona przez sąd z odbywania kary w związku z decyzją uprawnionego organu o przekazaniu jej w celu wymiany na jeńca wojennego i taka wymiana miała miejsce, popełni nowe przestępstwo w trakcie niewygasłej części kary, sąd skazuje ją na karę zgodnie z zasadami orzekania o karze przy wydawaniu wyroków łącznych (ust. 3 art. 84¹ k.k.).

Zmiany w zakresie części szczególnej Kodeksu karnego Ukrainy

3. Warto przyjrzeć się także zmianom wprowadzonym przez ustawodawcę do części szczególnej k.k. Ukrainy. Zgodnie z ustawą Ukrainy nr 2108-IX1 z dnia 3 marca 2022 r.[27] rozdział I części szczególnej k.k. Ukrainy został uzupełniony o nowy artykuł 111¹, który przewiduje odpowiedzialność za kolaborację. Artykuł ten składa się z ośmiu części. Odpowiedzialność na podstawie części 1 art. 111¹ k.k. Ukrainy jest przewidziana za działania w formie publicznych oświadczeń - sprzeciwów lub odwołań w jednej z następujących form:

- publiczne zaprzeczanie przeprowadzenia zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie;

- publiczne zaprzeczanie ustanowienia i zatwierdzenia tymczasowej okupacji części terytorium Ukrainy;

- publiczne wezwania do poparcia decyzji i/lub działań państwa-agresora, formacji zbrojnych i/lub administracji okupacyjnej państwa-agresora;

[27] Ustawa Ukrainy z 3.03.2022 r. nr 2108-IX1 <<Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vstanovlennya kryminal'noyi vidpovidal'nosti za kolaboratsiynu diyal'nist'>> https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text (dostęp: 24.06.2023 r.).

- publiczne wezwania do współpracy z państwem-agresorem, formacjami zbrojnymi i/lub administracją okupacyjną państwa-agresora;

- publiczne wezwania do nieuznawania rozszerzenia suwerenności państwowej Ukrainy na tymczasowo okupowane terytoria Ukrainy.

Przestępstwo to ma charakter formalny i nie przewiduje konieczności wystąpienia szkodliwych konsekwencji takich czynów.

Kryterium publiczności odwołań i sprzeciwów jest określone w ust. 1 noty[28] do art. 111[1] kk Ukrainy. Publicznym jest rozpowszechnianie apeli lub sprzeciwów wśród nieokreślonego kręgu osób, w szczególności w Internecie lub za pośrednictwem środków masowego przekazu. W tym przypadku publiczne sprzeciwy będą uważane za przestępcze, ponieważ będą one stanowiły celowe i publiczne zaprzeczanie (czy choć umniejszanie), np. poważnych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego (zbrodni wojennych). Takie zachowania są karalne, jeśli mają na celu współpracę z okupantem. Za ten czyn zabroniony może zostać orzeczona kara pozbawienia prawa do zajmowania stanowiska lub prowadzenia określonej działalności na okres od 10 do 15 lat.

Odpowiedzialność na podstawie części 2 art. 111[1] ponosi obywatel Ukrainy za czyn polegający na dobrowolnym zajmowaniu stanowiska niekierowniczego (niezwiązanego z wykonywaniem funkcji organizacyjnych, administracyjnych lub gospodarczych) w jakichkolwiek nielegalnych organach ustanowionych na tymczasowo okupowanym terytorium, w tym w administracji okupacyjnej państwa agresora[29]. Jeśli chodzi o charakter stanowiska, mogą to być jakiekolwiek stanowiska szeregowe w nielegalnych władzach. W grę wchodzą nielegalne władze w postaci organów państwowych lub samorządowych. Wszystkie organy ustanowione na tymczasowo okupowanym terytorium, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez obowiązujące prawo Ukrainy, są nielegalne. Dla kwalifikacji tego przestępstwa istotne jest miejsce jego popełnienia - na tymczasowo okupowanym terytorium Ukrainy. Oczywiście ustawodawca w tym przepisie miał na myśli nie tylko terytoria tymczasowo okupowane przez państwo-agresora w 2022 roku,

[28] Integralną częścią normy są tzw. noty (uw), które na poziomie legislacyjnym określają treść poszczególnych znamion przepisu. Por. np. nota do art. 96[3], art. 110[2], art. 111[1], art. 127, art. 149, art. 152, art. 155, art. 156[1], art. 158 [1], art. 158[2], art. 159 [1], art. 160, art.161, art. 164, art. 176, art. 182, art. 185, art.188[1], art. 192, art. 197, art. 199, art. 200 k.k. i szeregu innych.

[29] Sprawca tego przestępstwa podlega karze pozbawienia prawa do zajmowania określonych stanowisk lub prowadzenia określonej działalności na okres od dziesięciu do piętnastu lat z konfiskatą mienia lub bez niej.

ale również te zajęte we wcześniejszych latach (czyli okupowanym terytorium Autonomicznej Republiki Krymu i okupowanych okręgach w obwodach Donieckim i Ługańskim).

Odpowiedzialność na podstawie części 3 art. 111[1] ukraińskiego k.k. ponosi się za działania w formie propagandy w placówkach oświatowych dowolnego typu lub formy (publiczne, niepubliczne), mające na celu ułatwienie:

- zbrojnej agresji przeciwko Ukrainie;

- ustanowienie i potwierdzenie tymczasowej okupacji części terytorium Ukrainy;

- uniknięcia odpowiedzialności za zbrojną agresję państwa-agresora przeciwko Ukrainie;

- wdrożenie standardów edukacyjnych państwa-agresora w placówkach oświatowych[30].

Przestępstwo to należy odróżnić od przestępstwa propagandy wojennej (art. 436 k.k. Ukrainy). Propaganda wojenna polega na publicznym nawoływaniu do agresywnej wojny lub rozwiązania konfliktu zbrojnego, a także na produkcji materiałów z wezwaniami do podjęcia takich działań w celu ich rozpowszechniania lub rozpowszechnianiu takich materiałów.

Odpowiedzialność na podstawie części 4 art. 111[1] k.k. Ukrainy ponosi się za działania polegające na przekazywaniu zasobów materialnych nielegalnym grupom zbrojnym lub paramilitarnym, utworzonym na tymczasowo okupowanym terytorium i (lub) grupom zbrojnym lub paramilitarnym państwa-agresora. Działania mające na celu prowadzenie działalności gospodarczej we współpracy z państwem-agresorem, nielegalnymi władzami utworzonymi na tymczasowo okupowanym terytorium, w tym administracją okupacyjną państwa-agresora, są również penalizowane na podstawie tej sekcji. Definicję "działalności gospodarczej" można znaleźć w art. 3 Kodeksu gospodarczego Ukrainy z 16.01.2003 r.[31], zgodnie z którym działalność gospodarcza to działalność podmiotów gospodarczych w dziedzinie produkcji publicznej, mająca na celu produkcję i sprzedaż towarów, wykonywanie prac lub świadczenie płatnych usług o określonej cenie. Biorąc pod uwagę ten przepis, można zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym przez O.Kravchuka i M.Bondarenko, że wszelkie dostawy towarów, prace lub usługi na rzecz takich organów (administracji okupacyjnej) lub

[30] Sprawca tego przestępstwa podlega karze pracy poprawczej na okres do dwóch lat lub aresztu na okres do sześciu miesięcy, albo pozbawienia wolności na okres do trzech lat z pozbawieniem prawa do zajmowania określonych stanowisk lub prowadzenia określonej działalności na okres od dziesięciu do piętnastu lat.
[31] Kodeks gospodarczy Ukrainy z 16.01.2003 r. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (dostęp: 24.06. 2023 r.).

państwa agresora należą do kategorii działalności gospodarczej we współpracy z nielegalnymi organami ustanowionymi na tymczasowo okupowanym terytorium[32]. Ustęp 5 tego artykułu przewiduje odpowiedzialność karną za działania w postaci:

- dobrowolnego zajęcia przez obywatela Ukrainy stanowiska związanego z wykonywaniem funkcji organizacyjnych, administracyjnych lub gospodarczych w nielegalnych organach ustanowionych na tymczasowo okupowanym terytorium, w tym w administracji okupacyjnej państwa agresora,

- dobrowolnego wyboru do takich nielegalnych władz,

- udziału w organizowaniu i przeprowadzaniu nielegalnych wyborów i/lub referendów na tymczasowo okupowanym terytorium

- publicznego nawoływania do takich nielegalnych wyborów i/lub referendów na tymczasowo okupowanym terytorium.

Odnośnie do pierwszego przypadku (dobrowolności zajmowania stanowiska) mówimy o stanowisku kierowniczym - związanym z wykonywaniem funkcji organizacyjno-administracyjnych i administracyjno-gospodarczych. Należy również zauważyć, że ustawodawca w tej części przepisu przewidział znamię dobrowolności zarówno dla działań na stanowisku, jak i dla wyboru do określonych organów osoby zajmującej stanowisko. Podmiotem przestępstwa może być wyłącznie obywatel Ukrainy. Ustęp 6 art. 111[1] k.k. Ukrainy przewiduje odpowiedzialność karną za takie działania popełnione we współpracy z państwem-agresorem i/lub jego administracją okupacyjną w celu wsparcia państwa-agresora, jego administracji okupacyjnej lub formacji zbrojnych i/lub uniknięcia jego odpowiedzialności za agresję zbrojną przeciwko Ukrainie jak:

- organizowanie i prowadzenie wydarzeń o charakterze politycznym;

- aktywny udział w takich wydarzeniach;

- prowadzenie działalności informacyjnej.

Odpowiedzialność za popełnienie takich przestępstw, jak organizacja i przeprowadzanie wydarzeń o charakterze politycznym oraz realizacja działań informacyjnych na podstawie

[32].Kravchuk, M.B. Klarenko, Kolaboratsiyna diyal'nist': analiz novoyi statti 111-1 KK. HO «Vektor prav lyudyny». Kyyiv, 2022. http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo (dostęp: 24.06.2023 r.).

części 6 art. 111[1] k.k. Ukrainy, jest ponoszona, przy braku realizacji znamion przestępstwa zdrady stanu (art. 111 k.k. Ukrainy). Jednocześnie istotną cechą wskazanych czynów zabronionych jest realizacja tych działań we współpracy z państwem-agresorem i/lub jego administracją okupacyjną. To, co rozumie się przez wydarzenia polityczne, zostało częściowo zdefiniowane w pkt 2 noty do artykułu 111[1] k.k. Ukrainy - są to zjazdy, spotkania, wiece, marsze, demonstracje, konferencje, okrągłe stoły itp. Oznacza to, że praktycznie nieograniczone rodzaje wydarzeń można uznać za polityczne. Przestępstwa z art. 111[1] ust. 6 kk mogą być popełnione zarówno na tymczasowo okupowanym terytorium Ukrainy, jak i poza nim. Podmiot przestępstwa jest powszechny, tj. sprawca odpowiada niezależnie od tego czy jest obywatelem Ukrainy, czy też nie.

Zgodnie z częścią 7 art. 111[1] k.k. Ukrainy, sprawca podlega odpowiedzialności za czyny w postaci:

- dobrowolnego zajmowania stanowisk w nielegalnych organach sądowych lub organach ścigania utworzonych na tymczasowo okupowanym terytorium,

- dobrowolnego udziału w nielegalnych formacjach zbrojnych lub paramilitarnych utworzonych na tymczasowo okupowanym terytorium,

- dobrowolnego udziału w formacjach zbrojnych państwa-agresora,

- udzielania takim formacjom pomocy w operacjach bojowych przeciwko Siłom Zbrojnym Ukrainy i innym formacjom wojskowym utworzonym zgodnie z prawem Ukrainy, formacjom ochotniczym, które zostały utworzone lub samoorganizowały się w celu obrony niepodległości, suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy.

W tej części, podobnie jak w części piątej, ustawodawca ustanawia dobrowolny udział obywatela Ukrainy w nielegalnych formacjach zbrojnych lub paramilitarnych albo udzielanie im pomocy. Tylko obywatel Ukrainy może być sprawcą tych przestępstw.

Pierwsze siedem części przewiduje podstawowe typy przestępstwa, a ustawodawcy zapewne przyświecał cel określenia w części 8 art. 111[1] k.k. Ukrainy typu kwalifikowanego, w stosunku do czynów stypizowanych w częściach 5-8 tego artykułu[33]. Jednak, jak trafnie

[33] Sprawca przestępstwa z art. art. 111[1] u7 8 k.k. podlega karze pozbawienia wolności na okres piętnastu lat lub dożywotniego pozbawienia wolności, z pozbawieniem prawa do zajmowania określonych stanowisk lub prowadzenia określonej działalności na okres od dziesięciu do piętnastu lat oraz z konfiskatą mienia lub bez niej.

wskazują O. Kravchuk i M.Bondarenko, w tekście ustawy w tej części wystąpił błąd techniczny, a ustawodawca wziął pod uwagę nie czyny przewidziane w częściach 5-8, ale osoby w nich określone[34]. Jednocześnie w częściach tych wymienieni są zarówno obywatele Ukrainy, jak i inne osoby (ust. 6 art. 111¹ przewiduje odpowiedzialność niezależnie od obywatelstwa Ukrainy). W konsekwencji, ustawowe znamiona ust. 8 art. 111¹ k.k. Ukrainy realizuje praktycznie każde zachowanie określone w ust. 5-7 art. 111, które spowodowało śmierć ludzi lub inne poważne konsekwencje[35].

Ustawa nr 2198-IX2 z dnia 14 kwietnia 2022 r. rozszerzyła zakres odpowiedzialności karnej za działania kolaboracyjne. W związku z tym dział I części szczególnej k.k. Ukrainy został uzupełniony o kolejny artykuł, a mianowicie 111², który ustanawia odpowiedzialność za udzielanie pomocy państwu-agresorowi, która polega na umyślnych działaniach mających na celu pomoc państwu-agresorowi, formacjom zbrojnym i/lub administracji okupacyjnej państwa-agresora, popełnionych przez obywatela Ukrainy, cudzoziemca lub bezpaństwowca, z wyjątkiem obywateli państwa-agresora, w celu zaszkodzenia Ukrainie poprzez: wykonywanie lub wspieranie decyzji i/lub działań państwa-agresora, formacji zbrojnych i/lub administracji okupacyjnej państwa-agresora; dobrowolne gromadzenie, przygotowywanie i/lub przekazywanie środków materialnych lub innych aktywów przedstawicielom państwa-agresora, jego formacjom zbrojnym i/lub administracji okupacyjnej państwa-agresora. To zachowanie jest przestępstwem szczególnie ciężkim[36].

Należy zauważyć, że strona przedmiotowa przestępstw z art. 111¹ i 111² Kodeksu karnego Ukrainy w niektórych aspektach pokrywa się, co wymaga dalszych prac nad harmonizacją tych przepisów. Ponadto, analizując te przestępstwa, należy zwrócić uwagę na definicję "państwa agresora".

Jak słusznie zauważają O. Kravchuk i M.Bondarenko, zgodnie z ogólną definicją państwo-agresor to państwo, które jako pierwsze użyło siły zbrojnej przeciwko innemu państwu, tym samym dopuszczając się agresji. Nie tylko jeden kraj może zostać uznany za agresora, ale także

[34] O.Kravchuk, M.Bondarenko, Kolaboratsiyna diyal'nist': analiz novoyi statti 111-1 KK. HO «Vektor prav lyudyny». Kyyiv, 2022. http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo (dostęp: 24.06.2023 r.).

[35] Znamię poważnych konsekwencji w postaci wartości pieniężnej szkody jest zdefiniowane w ust. 4. noty do art. 111¹ k.k. Ukrainy, zgodnie z którym poważne konsekwencje to szkoda, która przekracza tysiąc lub więcej razy niepodlegający opodatkowaniu minimalny dochód obywateli.

[36] Sprawca podlega karze pozbawienia wolności na okres od dziesięciu do dwunastu lat z pozbawieniem prawa do zajmowania określonych stanowisk lub prowadzenia określonej działalności na okres od dziesięciu do piętnastu lat, z konfiskatą mienia lub bez niej.

grupa krajów, w tym tych związanych umowami o pomocy wojskowej. Dla celów klasyfikacji przestępstw zgodnie z art. 111[1] k.k. Ukrainy za państwo agresora uważa się Federację Rosyjską. W tym kontekście brane są pod uwagę, w szczególności: uchwała Rady Najwyższej Ukrainy nr 129-VIII z dnia 27 stycznia 2015 r. "W sprawie apelu Rady Najwyższej Ukrainy do Organizacji Narodów Zjednoczonych, Parlamentu Europejskiego, Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE GUAM, parlamentów narodowych państw świata w sprawie uznania Federacji Rosyjskiej za państwo-agresora", dekret prezydencki nr 64/2022 z dnia 24 lutego 2022 r. "O wprowadzeniu stanu wojennego na Ukrainie"[37].

Ustawa nr 2110-IX3 z dnia 3 marca 2022 r. zmieniła tytuł rozdziału V części szczególnej kodeksu karnego (i aktualnie brzmi on „Przestępstwa przeciwko prawom i wolnościom wyborczym, pracowniczym oraz innym prawom i wolnościom osobistym"). W związku z tym art. 161 k.k. Ukrainy ustanawia odpowiedzialność karną m.in. za naruszenie równości obywateli w zależności od ich przynależności regionalnej, co oznacza przynależność osoby z urodzenia lub zamieszkania do regionu - części terytorium Ukrainy lub terytorium zwartego osadnictwa Ukraińców poza terytorium Ukrainy, różniącego się od innych terytoriów szeregiem cech historycznych, geograficznych, językowych i innych [38]. Wzięto pod uwagę, że to właśnie przynależność regionalna stała się ostatnio przedmiotem różnych spekulacji politycznych. Ustawa ta uzupełniła również tytuł XIX części szczególnej k.k. Ukrainy o art. 435[1] który w ust. 1 ustanawia odpowiedzialność karną za znieważenie honoru i godności żołnierza, a także grożenie żołnierzowi[39]. W tym przypadku istnieje pewna niespójność, ponieważ podmiot tego przestępstwa może być oczywiście powszechny (czyli sprawcą może być każdy człowiek), podczas gdy art. 401 k.k. Ukrainy, który zawiera ogólne przepisy dotyczące przestępstwa wojskowego, stanowi, że przestępstwa określone w tym rozdziale mają charakter indywidualny[40].

---

[37] O.Kravchuk, M. Pondarenko, Kolaboratsiyna diyal'nist': analiz novoyi statti 111-1 KK. HO «Vektor prav lyudyny». Kyyiv, 2022. http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo (dostęp: 24.06.2023 r.).

[38] Definicja ta zawarta jest w nocie do art. 161 ukraińskiego k.k.

[39] W ust. 2 art. 435[1] penalizowana jest produkcja i rozpowszechnianie materiałów zawierających obrazę czci i godności, groźby zabójstwa, użycia przemocy, zniszczenia lub uszkodzenia mienia żołnierza wykonującego czynności w celu zapewnienia bezpieczeństwa narodowego i obrony, odparcia i powstrzymania zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej, jego bliskich krewnych lub członków rodziny.

I.S. Radkovs'ka, Deyaki novely osoblyvoyi chastyny Kryminal'noho Kodeksu Ukrayiny. http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/yr_novelli_13.06.2022.pdf (dostęp: 24.06.2023 r.).

Ponadto wspomniana ustawa uzupełniła rozdział XX części szczególnej k.k. Ukrainy o art. 436², wprowadzający odpowiedzialność karną za usprawiedliwianie, uznawanie za zgodne z prawem, zaprzeczanie agresji zbrojnej Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie (rozpoczętej w 2014 r., o czym przepis wprost stanowi), gloryfikację uczestników agresji. Przepis ten kryminalizuje, m.in. zaprzeczanie agresji zbrojnej FR przeciwko Ukrainie, co w swojej treści może wydawać się podobne do propozycji legislacyjnej zawartej w projekcie z 05.12.2017, Nr 735 „Zmiany w niektórych aktach ustawodawczych Ukrainy (dotyczące odpowiedzialności karnej za zaprzeczanie agresji wojskowej Federacji Rosyjskiej na Ukrainie)", który został zwrócony do dalszych prac ze względu na fakt, że wyrażanie sprzeciwu jest realizacją konstytucyjnego prawa człowieka do wolności myśli i słowa, do swobodnego wyrażania swoich poglądów i przekonań, a kryminalizacja tego czynu jest niewłaściwa. Później projekt ten został wycofany w całości, jednak znamię "upublicznienia" uzasadnienia, uznania za uzasadnione, zaprzeczenia agresji zbrojnej Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie nie jest już omawiane. W związku z tym, zgodnie z ust. 1 art. 436² k.k. Ukrainy, nie tylko opisane w nim działania publiczne, ale także niepubliczne są uważane za przestępstwa. Wydaje się, że ustawodawca jest nieco niekonsekwentny w swoich poglądach, ponieważ w 2017 roku publiczne zaprzeczanie faktowi agresji wojskowej nie stanowiło publicznego niebezpieczeństwa koniecznego i wystarczającego do uznania go za przestępstwo, gdyż jest to raczej korzystanie z konstytucyjnego prawa człowieka do wolności myśli i słowa, do swobodnego wyrażania swoich poglądów i przekonań, a w 2022 roku ustawodawca uznaje niepubliczne zaprzeczanie agresji wojskowej Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie za ciężkie przestępstwo, jeśli uwzględnione zostaną szczególne cechy kwalifikujące[41].

Ustawą nr 2113-IX4 z dnia 3 marca 2022 r.[42] „O zmianie Kodeksu karnego Ukrainy w sprawie zaostrzenia odpowiedzialności za przestępstwa przeciwko podstawom bezpieczeństwa narodowego Ukrainy w warunkach stanu wojennego" wprowadzono zmiany do art. 111 i 113, które stanowią część rozdziału I części szczególnej k.k. Ukrainy. W związku z tym w nowym brzmieniu art. 111, który przewiduje odpowiedzialność za szpiegostwo, przejście na stronę wroga w stanie wojennym stanowi okoliczność obciążającą. Podobne zmiany zostały

[41] O.M.Cheban, Analiz o[illegible]emykh zakonodavchykh zmin do kryminal'noho kodeksu Ukrayiny u zv"yazku iz zbroynoyu ahresiyeyu rf. http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267745/263578 (dostęp: 24.06.2023 r.).
[42] Ustawa Ukrainy z 3.03.2022 roda № 2113-IX , <<O vnesenii izmeneniy v Ugolovnyy kodeks Ukrainy ob usilenii otvetstvennosti za prestupleniya protiv osnov natsional'noy bezopasnosti Ukrainy v usloviyakh deystviya rezhima voyennogo polozheniya>>. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text (dostęp: 24.06.2023 r.).

wprowadzone do art. 113 k.k. Ukrainy, który przewiduje odpowiedzialność za sabotaż: popełnienie aktów sabotażu w warunkach stanu wojennego lub podczas konfliktu zbrojnego stanowi kwalifikowany typ przestępstwa. Oba są szczególnie poważnymi przestępstwami zagrożonymi karą 15 lat pozbawienia wolności lub karą dożywotniego pozbawienia wolności oraz obowiązkową karą dodatkową w postaci konfiskaty mienia.

Ustawą nr 2117-IX5 z dnia 3 marca 2022 r.[43] „O zmianach Kodeksu karnego Ukrainy w sprawie zaostrzenia odpowiedzialności za grabież", art. 185 (kradzież), 186 (rabunek), 187 (rozbój), 189 (wymuszenie) i 191 (sprzeniewierzenie lub przywłaszczenie mienia lub jego zabór w drodze nadużycia władzy) ukraińskiego k.k. zostały zmienione w celu uwzględnienia okoliczności obciążającej, a mianowicie "popełnienia powyższych przestępstw w czasie stanu wojennego lub stanu wyjątkowego". Można sądzić, że taka kwalifikacja powinna zostać również dodana do innego artykułu tego rozdziału, a mianowicie art. 190 k.k. Ukrainy, który ustanawia odpowiedzialność karną za oszustwo. Niestety, z początkiem wojny, wraz z inicjatywami zbierania funduszy na pomoc obrońcom i poszkodowanym cywilom, są też tacy, którzy pod pozorem dobrych intencji dążą do jednego celu - wzbogacenia się poprzez nadużycie zaufania. Ustawa ta wzmacnia również odpowiedzialność karną za grabież, za którą odpowiedzialność jest przewidziana w art. 432 rozdziału XIX części szczególnej k.k. Ukrainy. Obecnie przewiduje on sankcję w postaci kary pozbawienia wolności na okres od 5 do 10 lat (poprzednie brzmienie przewidywało karę od 3 do 10 lat).

Ustawą nr 2149-IX z dnia 24 marca 2022 r.[44] wprowadzono zmiany do sekcji XVI części szczególnej Kodeksu karnego Ukrainy. W związku z tym art. 361 Kodeksu karnego Ukrainy, który przewiduje odpowiedzialność za nieuprawnioną ingerencję w pracę systemów informacyjnych (zautomatyzowanych), komunikacji elektronicznej, systemów informacyjnych i komunikacyjnych, sieci komunikacji elektronicznej, został istotnie zmieniony. Przede wszystkim dodano szczególną okoliczność obciążającą, a mianowicie popełnienie przestępstwa w stanie wojennym. Ten czyn zabroniony (ze względu na swoją wagę) jest szczególnie ciężkim przestępstwem, zagrożonym karą pozbawienia wolności na okres od 10

[43] Ustawa Ukrainy z 3 .03. 2022 r. № 2117-IX «O vnesenii izmeneniy v Ugolovnyy kodeks Ukrainy ob usilenii otvetstvennosti za maroderstvo», https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text (dostęp: 24.06.2023 r.).
[44] Ustawa Ukrainy z 24.03.2022 года № 2149-IX <<O vnesenii izmeneniy v Ugolovnyy kodeks Ukrainy otnositel'no povysheniya effektivnosti bor'by s kiberprestupnost'yu v usloviyakh deystviya voyennogo polozheniya">>, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-20#n2 (dostęp: 24.06.2023 r.).

do 15 lat oraz obligatoryjną karą dodatkową pozbawienia prawa do zajmowania określonych stanowisk lub prowadzenia określonej działalności na okres do trzech lat.

Ustawą nr 2150-IX7 z dnia 24 marca 2022 r.[45] wprowadzono zmiany do części 3 art. 263 Kodeksu karnego Ukrainy, zawartego w rozdziale IX części szczególnej k.k. Ukrainy. W związku z tym osoba, która dobrowolnie oddała władzom broń, amunicję, materiały wybuchowe lub urządzenia wybuchowe, w ogóle nie podlega odpowiedzialności karnej za czyny z ust. 1 lub 2 tego artykułu, a nie jest z niej zwolniona, jak przewidywało poprzednie brzmienie.

Ustawa nr 2155-IX8 z dnia 24 marca 2022 r.[46] kryminalizuje bezprawne wykorzystywanie w celach zarobkowych pomocy humanitarnej, darowizn charytatywnych lub pomocy nieodpłatnej. To przestępstwo jest przewidziane w art. 201² (w rozdziale VII części szczególnej k.k. Ukrainy). Jednocześnie należy zauważyć, że popełnienie tego przestępstwa w czasie stanu wojennego stanowi zachowanie szczególnie niebezpieczne i jest przestępstwem ciężkim, za które przewidziano karę pozbawienia wolności od 5 do 7 lat z obligatoryjnymi karami dodatkowymi, a mianowicie: pozbawieniem prawa do zajmowania określonych stanowisk lub prowadzenia określonej działalności na okres do 3 lat, a także konfiskatą mienia.

Na mocy ustawy nr 2160-IX9 z dnia 24 marca 2022 r.[47] rozdział I części szczególnej k.k. Ukrainy został uzupełniony przepisem art. 114², ustanawiającym odpowiedzialność za nieuprawnione rozpowszechnianie informacji o ruchu, przemieszczaniu lub rozmieszczeniu broni, uzbrojenia i zapasów wojskowych na Ukrainie lub w Siłach Zbrojnych Ukrainy lub innych formacjach wojskowych utworzonych zgodnie z prawem ukraińskim i popełnionych w stanie wojennym lub w stanie wyjątkowym[48].

---

[45] Ustawa Uktainy z 24.03. 2022 roda № 2150-IX , «O vnesenii izmeneniya v stat'yu 263 Ugolovnogo kodeksa Ukrainy ob otmene otvetstvennosti v sluchayakh dobrovol'noy sdachi oruzhiya, boyevykh pripasov, vzryvchatykh veshchestv ili ustroystv», https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-20#n2 (dostęp: 24.06. 2023 r.).

[46] Ustawa Ukrainy z 24.03. 2022 roda № 2155-IX «O vnesenii izmeneniy v Ugolovnyy kodeks Ukrainy otnositel'no otvetstvennosti za nezakonnoye ispol'zovaniye gumanitarnoy pomoshchi», https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#n2 (dostęp: 24.06.2023 r.).

[47] Ustawa Ukrainy z 24.03. 2022 roda № 2160-IX <<O vnesenii izmeneniy v Ugolovnyy i Ugolovnyy protsessual'nyy kodeks Ukrainy otnositel'no obespecheniya protivodeystviya nesanktsionirovannomu rasprostraneniyu informatsii o napravlenii, peremeshchenii oruzhiya, vooruzhenii i boyevykh pripasakh v Ukrainu, dvizhenii, peremeshchenii ili razmeshchenii Vooruzhennykh Sil Ukrainy ili drugikh obrazovannykh v sootvetstvii s zakonami Ukrainy voyennykh formirovaniy, sovershennom v usloviyakh voyennogo ili chrezvychaynogo polozheniy>> https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#n6 (dostęp: 24 czerwca 2023 r.).

[48] I.S. Radkovs'ka I.S. Deyaki novely osoblyvoyi chastyny Kryminal'noho Kodeksu Ukrayiny http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/yr_novelli_13.06.2022.pdf (dostęp: 24.06.2023 r.).

Podsumowanie

4. Analiza zmian wprowadzonych do k.k. Ukrainy od początku agresji zbrojnej na ten kraj pokazuje, że prawo karne dynamicznie reaguje na problemy pojawiające się w społeczeństwie zmuszonym do życia w zupełnie nowej rzeczywistości - realiach wojny. Jednocześnie, z uwagi na fakt, że zmiany są wprowadzane bardzo szybko, pojawiają się pewne nieścisłości i usterki legislacyjne, co w szczególności widoczne jest w kontekście instytucji przewidzianej w art. 43[1] k.k. Ukrainy "Wykonanie obowiązku obrony Ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy". Biorąc pod uwagę przepisy dotyczące tej okoliczności należy podkreślić, że pomimo użycia przez ustawodawcę pojęcia obowiązku w nazwie instytucji, obrona Ojczyzny jest traktowana jako prawo. Analiza obowiązującego ustawodawstwa prowadzi do wniosku o niespójności przepisów k.k. Ukrainy z innymi aktami prawnymi, w szczególności w aspekcie uzasadnionego ryzyka, jako znamienia immunitetu bojowego i okoliczności wyłączającej karalność czynu (art. 42 k.k. Ukrainy). W części ogólnej na uwagę (i aprobatę) zasługuje również nowowprowadzona instytucja zwolnienia z odbywania kary na podstawie decyzji uprawnionego organu o przekazaniu skazanego do wymiany jako jeńca wojennego (art. 84[1] k.k. Ukrainy).

Jeśli chodzi o zmiany w części szczególnej Kodeksu karnego Ukrainy, to poza wprowadzaniem nowych typów czynów zabronionych (m.in. kolaboracja – ust. 2 – 8 art. 111[1], zaprzeczanie faktowi agresji na Ukrainę – ust. 1 art. 111[1] k.k.) i pewnej modyfikacji niektórych już istniejących, co do zasady polegają one na zwiększeniu sankcji za niektóre przestępstwa popełnione w stanie wojennym. Np. w zwykłych okolicznościach przestępstwo zdrady stanu (art. 111 ukraińskiego k.k.) jest zagrożone karą pozbawienia wolności na okres od 12 do 15 lat, z konfiskatą mienia lub bez niej (art. 111 ust. 1 ukraińskiego k.k.). W stanie wojennym takie zachowanie podlega karze pozbawienia wolności na okres 15 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności z konfiskatą mienia (art. 111 ust. 2 k.k.). Nie można również tracić z pola widzenia tego, że popełnienie przestępstwa w warunkach stanu wojennego, wyjątkowego lub innego stanu nadzwyczajnego traktowane jest jako okoliczność obciążająca (art. 67 ust. 11 ukraińskiego k.k.). Należy stwierdzić, że zmiany dokonane w ukraińskim prawie karnym w związku z toczącą się wojną, co do zasady wydają się być trafne, a występujące

niedoskonałości (czy wątpliwości interpretacyjne) wynikają przede wszystkim ze złożoności sytuacji i konieczności realizowania szybkiego procesu legislacyjnego.

Literatura

- *Cheban O.M., Analiz okremykh zakonodavchykh zmin do kryminal'noho kodeksu Ukrayiny u zv"yazku iz zbroynoyu ahresiyeyu rf.* http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267745/263578

- *Dudorov O.O, w: A.A. Voznyuk, O.O. Dudorov, R.O. Movchan, S.S. Chernyavs'kyy ta in., Novely kryminal'noho zakonodavstva Ukrayiny, pryynyati v umovakh voyennoho stanu:nauk.-prakt.koment, Kyyiv: Norma prava, 2022,*

- *Guk A., Voyennyy stan: sproba vidpovidi na spirni pytannya,* https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012217

- *Khavronyuk M., Obov"yazok zakhyshchaty Vitchyznu i novi statti Kryminal'noho kodeksu, «Reanimatsiynyy paket reform»,* https://rpr.org.ua/news/obov-iazok-zakhyshchaty-vitchyznu-i-novi-statti-kryminalnoho-kodeksu/

- *Kravchuk O., Bondarenko M. Kolaboratsiyna diyal'nist': analiz novoyi statti 111-1 KK. HO «Vektor prav lyudyny». Kyyiv, 2022.* http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo

- *Radkovs'ka I.S., Deyaki novely osoblyvoyi chastyny Kryminal'noho Kodeksu Ukrayiny.* http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/yr_novelli_13.06.2022.pdf

- *Shramar O.M., Vykonannya obov"yazku shchodo zakhystu Vitchyzny, nezalezhnosti ta terytorial'noyi tsilisnosti Ukrayiny yak obstavyna, shcho vyklyuchaye kryminal'nu protypravnist' diyannya, Visnyk Asotsiatsiyi Kryminal'noho Prava Ukrayiny* http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/257792

Zmiany w ukraińskim kodeksie karnym związane z toczącą się wojną z Federacją Rosyjską (iThenticate Similarity Report)

ORIGINALITY REPORT

18%
SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	www.gov.pl Internet	343 words — 4%
2	er.dduvs.in.ua Internet	183 words — 2%
3	books.akademicka.pl Internet	136 words — 2%
4	ekhsuir.kspu.edu Internet	87 words — 1%
5	wydarzeniasydneypl.blogspot.com Internet	83 words — 1%
6	dev.wpia.uw.edu.pl Internet	74 words — 1%
7	ukrainaonline.pl Internet	53 words — 1%
8	nauka.nlu.edu.ua Internet	45 words — 1%
9	repozytorium.uwb.edu.pl Internet	45 words — 1%

10	forum.rakiety.org.pl Internet	36 words — < 1%
11	kigap.kpi.ua Internet	36 words — < 1%
12	www.rmf24.pl Internet	33 words — < 1%
13	stosunki-miedzynarodowe.pl Internet	26 words — < 1%
14	documen.site Internet	25 words — < 1%
15	lublin.mfa.gov.ua Internet	25 words — < 1%
16	odfoundation.eu Internet	25 words — < 1%
17	legilux.public.lu Internet	24 words — < 1%
18	journals.snu.edu.ua Internet	22 words — < 1%
19	plaw.nlu.edu.ua Internet	22 words — < 1%
20	eir.nupp.edu.ua Internet	20 words — < 1%
21	www.ejournals.eu Internet	15 words — < 1%

22	dspace.nlu.edu.ua Internet	14 words — < 1%
23	www.lsej.org.ua Internet	14 words — < 1%
24	Witold Szwarnowski. "Money Laundering Crime in a Legal Comparative Perspective. Considerations of Comparative Law Against the Background of Legal Systems of the Selected European, Asian and the American Continent Countries", Studenckie Zeszyty Naukowe, 2017 Crossref	13 words — < 1%
25	otherreferats.allbest.ru Internet	13 words — < 1%
26	upjp2.edu.pl Internet	13 words — < 1%
27	ecobio.nau.edu.ua Internet	11 words — < 1%
28	nvppp.in.ua Internet	11 words — < 1%
29	sip.lex.pl Internet	11 words — < 1%
30	www.rp.pl Internet	11 words — < 1%
31	wojkowice.bip.net.pl Internet	10 words — < 1%
32	"Nowe przestępstwa w systemie karnoprawnej ochrony dziedzictwa kultury w związku z wejściem	9 words — < 1%

w życie ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury", Santander Art and Culture Law Review, 2017
Crossref

33	journals.umcs.pl Internet	9 words — < 1%
34	prokuratura.jgora.pl Internet	9 words — < 1%
35	wiadomosci.onet.pl Internet	9 words — < 1%
36	Mariusz Nawrocki. "O (nie)jednorodności zachowań składających się na czyn ciągły", Prawo w Działaniu, 2022 Crossref	8 words — < 1%
37	Piotr Poniatowski, Krzysztof Wala. "The Offence of Theft Accompanied by Burglary Seen from the Comparative Law Point of View", Studia Iuridica Lublinensia, 2017 Crossref	8 words — < 1%
38	doczz.pl Internet	8 words — < 1%
39	ec.europa.eu Internet	8 words — < 1%
40	palestra.pl Internet	8 words — < 1%
41	threadreaderapp.com Internet	8 words — < 1%
42	www.ktnio.pl Internet	8 words — < 1%

43 Elwira Jolanta Kryńska, Łukasz Kalisz, Agnieszka Suplicka. "Dziecko w historii - między godnością a zniewoleniem. Tom 2. Godność jako źródło naszego człowieczeństwa", University of Bialystok, 2022
Crossref

6 words — < 1%

44 Iveta Vitkutė - Zvezdinienė, Jolanta Pacian. "Ustawa z dnia 14 marca 1996 r. o ochronie praw dziecka Republiki Litewskiej", Studia Prawnicze KUL, 2018
Crossref

6 words — < 1%

EXCLUDE QUOTES	OFF	EXCLUDE SOURCES	OFF
EXCLUDE BIBLIOGRAPHY	OFF	EXCLUDE MATCHES	OFF